

БІРЫҢҒАЙ ЖИНАҚТАУШЫ ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚОРЫ ҚЫЗМЕТІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Абдильманова Меруерт Саматовна

abdilmanovam00@mail.ru

Мемлекеттік аудит мамандығының 2 курс студенті

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі –Мукушев Т.Б.

«Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» акционерлік қоғамыжүзеге асыратын қызмет, бірінші кезекте, зейнетақы қызметтеріне, толық әрі дұрыс ақпаратқа қолжетімділікті қамтамасыз етуді білдіретін салымшылар мен алушылардың ағымдағы қажеттілігін іске асыруға бағытталған. Алайда, мұнымен қатар БЖЗҚ еліміздің зейнетақымен қамсыздандыру жүйесінің жинақтаушы құрамдауыштарының қызметінде және ары қарай дамуында негізгі рөл атқарады. Осы қордың басым міндеттерінің бірі – Қазақстан Республикасының азаматтарына, Қазақстан Республикасының аумағында тұрақты тұратын шетелдіктерге және азаматтығы жоқ тұлғаларға БЖЗҚ-да зейнетақы жинақтарын қалыптастыру мүмкіндігін қамтамасыз етуге қажет жағдайдың барлығын жасауға ұмтылу. «БЖЗҚ» АҚ 2013 жылғы 22 тамызда «ГНПФ» ЖЗҚ» АҚ негізінде құрылды. Қазақстан Республикасының Үкіметі Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің «Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитеті» ММ арқылы «БЖЗҚ» АҚ-ның құрылтайшысы әрі акционері болып табылады. «БЖЗҚ» АҚ-ның зейнетақы активтерін басқаруды Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Зейнетақы активтерін басқару жөніндегі кеңеспен бірлесіп жүзеге асырады.

Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығына сәйкес 2016 жылғы 1 қаңтардан бастап зейнетақы активтерін басқару тиімділігін арттыру жөніндегі ұсынымдар жасау функциялары Қазақстан Республикасының Президенті басшылық ететін Ұлттық Қорды басқару жөніндегі кеңеске берілді.Осыған сәйкес, бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының арнайы атқаратын қызметтері болады [1]. Олар:

- зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттарды міндетті кәсіптік зейнетақы жарналарын;

- ерікті зейнетақы жарналарын тарту арқылы жасау (жеке зейнетақы шотын ашу);

-төлемдерді ресімдеу;

- салымшыларға (алушыларға) зейнетақы жинақтарының жай-күйі туралы жеке зейнетақы шотынан ақпарат беру;

жеке зейнетақы шоттары иелерінің деректемелерін өзгерту (жеке және байланыс ақпараты);

жинақтаушы зейнетақы жүйесінің жұмыс істеу және зейнетақы активтерін инвестициялық басқару жөніндегі қызмет мәселелері бойынша тегін кеңес беру.

Сондай-ақ, қордың негізгі мақсаты – қызмет сапасын жақсарту, зейнетақы активтерін дұрыс есептеу, сондай-ақ зейнетақы жинақтарынжоспарлау мәдениетін көтеру арқылы салымшыларға зейнетақы жинақтарын қалыптастыруға ұйымдастырушылық ықпал етеді.

Өз қызметінде әлеуметтік жауапкершілік қағидаттарын, ISO 9000 сериялы халықаралық стандарттарына енгізілген сапа менеджменті жүйесінің (СМЖ) қағидаттарын қалтқысыз ұстанып, Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарын сақтап, мемлекет, серіктестер мен жеткізушілер алдындағы міндеттемелерін мүлтіксіз орындап, Корпоративтік даму стратегиясына сәйкес өз миссиясын жүзеге асыра отырып, Қор:

- ең үздік тәжірибе стандарттарын пайдалана отырып, зейнетақы қызметінің сапасын жүйелі түрде көтереді;

- халықтың жинақтаушы зейнетақы жүйесіне деген сенімін нығайтады;

- Қазақстан Республикасының жинақтаушы зейнетақы жүйесін дамыту бағдарламаларын жүзеге асырады.

Қор өз қызметінің бағыттарын жүзеге асыру үшін:

- қор қызметкерлерінің жоғары еңбек тәртібі деңгейін, қызметкерлердің біліктілігі мен құзыреттілігін үнемі көтеруді;

- зейнетақы жинақтарын салымшылар мен алушыларға қызмет көрсетуде қолданылатын технологияларды Қазақстанда қабылданған ең үздік әлемдік тәжірибелер мен дәстүрлернегізінде үнемі жетілдіруді;

- салымшыларға Қор қызметі туралы ақпарат беру жүйесін дамытуды;

- ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жүйесін дамытуды;

- тиісті деңгейде корпоративтік басқаруды;

Қазақстан

Республикасы аумағында және одан тыс жерлерде зейнетақы қызметтерінің қолжетімділік аясын кеңейтуді;

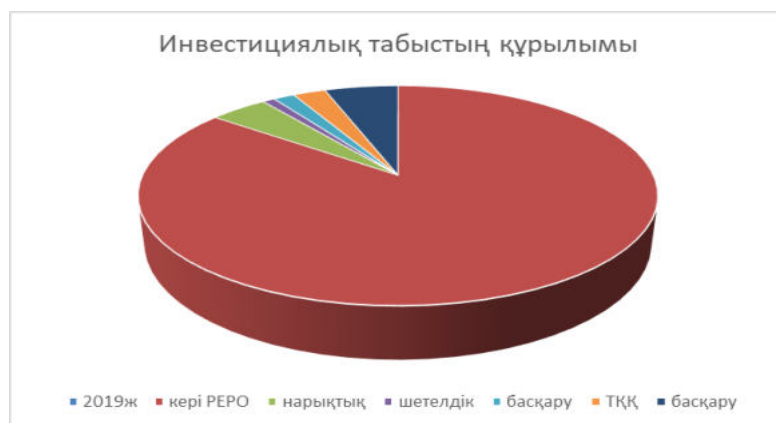
- жүзеге асырылатын қызметтің ашықтығын;

- қордың операциялық қызметі көрсеткіштерін үнемі жақсартып отыруды; қаржылық, ақпараттық, реттеуші және операциялық тәуекелдерді тиімді басқаруды;

- сапа менеджменті жүйесінің үдерістерін зейнетақы жинақтарын салымшылар мен алушылардың және Қор қызметіне қызығушылық танытатын тараптардың пікірлерін ескере отырып, үнемі жақсартуды қамтамасыз ету міндеттемелерін алады.

2020 жылдың 1 қаңтарындағы жағдай бойынша БЖЗҚ зейнетақы активтерінің инвестициялық портфелі Алматы, Қазақстан – 2020 жылдың 1 қаңтарына қарай Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің сенімгерлік басқаруындағы БЖЗҚ зейнетақы активтерінің көлемі – 10 798,31 млрд теңге болды. БЖЗҚ ресми сайтында зейнетақы активтерін басқару бойынша инвестициялық портфель туралы толық ақпарат жарияланған. Ол «Көрсеткіштер» - «Инвестициялық қызмет» бөлімінде мына сілтеме бойынша қолжетімді:

2019 жылы зейнетақы активтерінің табыстылығы 6,57 пайызды құрады. Ал инфляция деңгейі осы кезеңде 5,4 пайыз болды. Бұл зейнетақы активтерінің нақты табыстылығы оң сипатқа ие екендігін көрсетеді. 2019ж. зейнетақы активтері бойынша алынған инвестициялық табыстың құрылымы 1 суретте көрсетілген.

1-сурет. 2019ж. зейнетақы активтері бойынша алынған инвестициялық табыстың құрылымы

Бағалы қағаздар, орналастырылған салымдар және «кері РЕПО» операциялары бойынша сыйақы түріндегі табыстар 665,06 млрд теңге;

– бағалы қағаздарды нарықтық қайта бағалаудан болған табыстар (шығындар) (35,35) млрд теңге;

– шетелдік валютаны қайта бағалаудан түскен табыстар (шығындар) (7,37) млрд теңге;

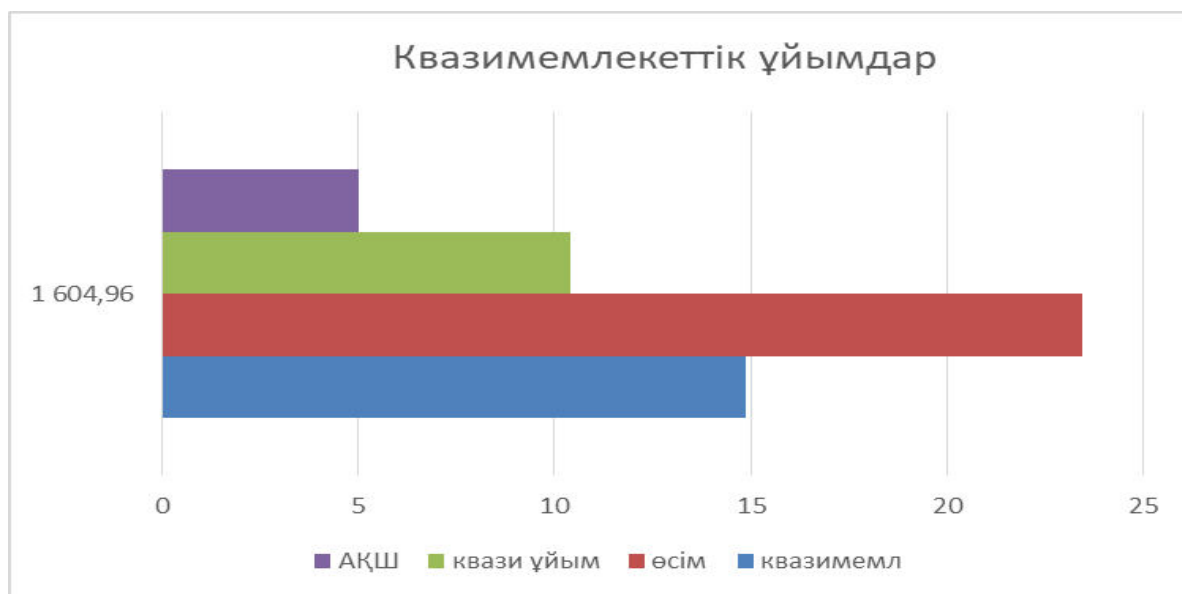
– сыртқы басқарудан түскен табыстар 12,94 млрд теңге;

– басқа активтерді (ТҚК) қайта бағалаудан түскен табыстар (шығындар) 19,8 млрд теңге;

– басқа да табыстар 44,69 млрд теңгені құрады.

Қордың зейнетақы активтері портфелінің басым бөлігі Қазақстан Республикасының мемлекеттік бағалы қағаздарына (40,45 пайыз) тиесілі. Өйткені ол тұрақты және табысты қаржы құралы. Бұл бағалы қағаздардың ағымдағы құны – 4 368,01 млрд теңге. Жыл басынан бергі өсім – 7,64 пайыз. Есепті күнге қарай теңгеде номиналданған ҚР мемлекеттік бағалы қағаздарының өтелуіне қатысты орташа алынған табыстылық жылына 7,8 пайыз, ал АҚШ долларында жылына 4,4 пайыз болды [2, б.64].

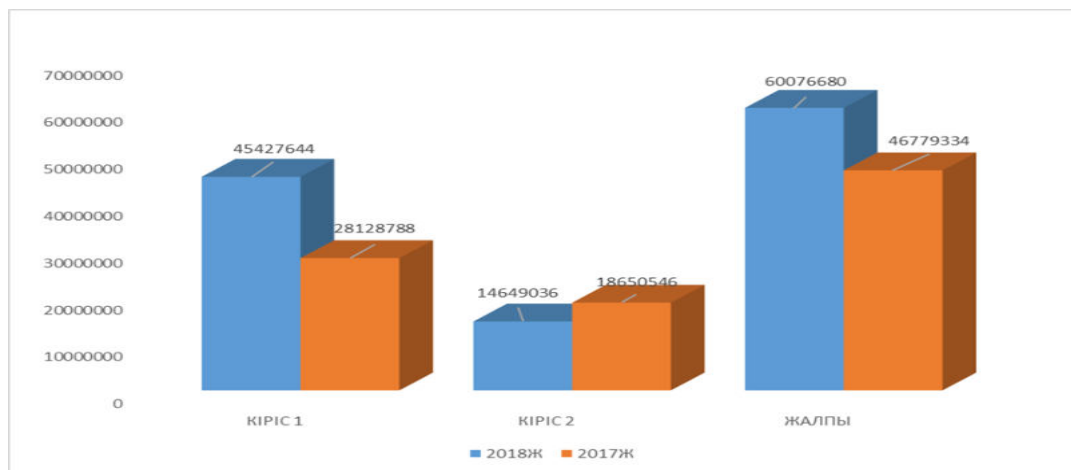
2020 жылдың 1 қаңтарына қарай шет елдердің мемлекеттік бағалы қағаздарының (МБҚ) ағымдағы құны – 1 235,06 млрд теңгені құрап, портфельдегі үлесі – 11,44 пайызды көрсетті. Есепті күнге қарай БЖЗҚ зейнетақы активтерінің портфеліндегі шет елдердің МБҚ өтелуіне қатысты алынған орташа табыстылық шетел валютасында жылына 2,2 пайызды құрады. Қазақстан Республикасының квазимемлекеттік ұйымдары облигациялары 2 суретте көрсетілген.

2-сурет. Қазақстан Республикасының квазимемлекеттік ұйымдары облигациялары

2020 жылдың 1 қаңтарына қарай Қазақстан Республикасының квазимемлекеттік ұйымдары облигацияларының портфельдегі үлесі – 14,86 пайыз болды. Осы қаржы құралының ағымдағы құны – 1 604,96 млрд теңге. Жыл басынан бергі өсім – 23,47 пайыз. Есепті күнге қарай ҚР квазимемлекеттік ұйымдарының теңгеде номиналданған облигациялары бойынша алынған орташа табыстылық жылына 10,4 пайызды, ал АҚШ долларында 5,0 пайызды көрсетті. Қазақстанның екінші деңгейдегі банктерінің қаржы құралдары былайша көрсетілген: портфельдің 10,96 пайызы осы банктердің облигацияларына тиесілі. Олардың ұлттық валютадағы жылдық табыстылығы – 10,0 пайыз, ал АҚШ долларында – 6,4 пайыз. Депозиттердің үлесі – 2,36 пайыз, ал олардың орташа алынған жылдық табыстылығы теңгеде – 9,1 пайыз. Атап өту керек, 2019 жылы зейнетақы

активтерін Қазақстанның екінші деңгейдегі банктерінің депозиттеріне орналастыру көлемі 22,74 млрд теңгеге (немесе 8,19%) төмендеді. Қордың зейнетақы активтері есебінен сатып алынған қаржы құралдарының инвестициялық портфелі валюталық тұрғыда былайша келтірілген: ұлттық валютада жасалған инвестиция көлемі – 66,69 пайыз, АҚШ долларында – 30,20 пайыз, басқа валюталарда – 3,11 пайыз болды. Қордың сенімгерлік басқарудағы зейнетақы активтері портфелінің құрылымдық үлестірілімі БЖЗҚ Инвестициялық декларациясына толығымен сәйкес келеді. Зейнетақымен қамсыздандыру туралы заңға сәйкес Қор инвестициялық кіріс сомасынан 7.5%-дан аспайтын және зейнетақы активтерінің жалпы сомасының 0.025 %-ынан аспайтын мөлшерінде өз қызметі үшін суреттен комиссиялық сыйақы алуға құқылы. 2018 жылы Қор 5.25% мөлшерінде (2017 жылы: 5.25%). Қор инвестициялық кіріс сомасы 3 суретте көрсетілген.

3-сурет. Қор инвестициялық кіріс сомасы

3 суреттің зейнетақы активтері бойынша инвестициялық кірістен комиссиялық табыс алды. Есеп ай сайын жасалады және есептеу үшін есеп жасалып, комиссиялық кіріс есептелетін айдың алдын ала айға есептелген суреттің зейнетақы активтерінен инвестициялық табыс пайдаланылады.

2018 жылы Қор суреттің зейнетақы активтері сомасынан айына 0.015% мөлшерінде (2017 жылы: айына 0.0225%) комиссиялық кіріс алды. Есеп ай сайын жүргізіледі және есептеу үшін комиссиялық кіріс есебі мен есептеу жүргізілетін айдың алдындағы айдың бірінші күніндегі жағдай бойынша суреттің зейнетақы активтерінің құны қолданылады. Суреттің зейнетақы активтері сомасынан және суреттің зейнетақы активтері бойынша инвестициялық табыстан түскен комиссиялық кірістің 2018 жылға пайыздық мөлшерлемесі ҚРҰБ Басқармасының 2017 жылғы 2 қарашадағы N 199 қаулысына сәйкес тағайындалды [3].

Қорыта келгенде, зейнетақымен қамтамасыз ету экономикалық категория ретінде қоғамның жұмысқа қабілетсіз мүшелерінің қажеттіліктерін толығымен қанағаттандыру үшін қаржылық ресурстарды тұтыну, бөлу мен құру мәселелері бойынша қатынастар жиынтығын білдіреді. Жұмысқа қабілетсіздерді қамтамасыз ету зейнетақы деп аталатын ақшалай төлемдер түрінде іске асады. Зейнетақымен қамтамасыз ету ұлттық зейнетақы жүйелерін құруда көрінеді, мемлекеттің зейнетақы жүйесі – бұл жұмысқа қабілетсіз халықты материалдық қамтамасыз етуі үшін құрылған және өзара құрылымдық байланысы бар ұйымдар жиынтығы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының сайты// <https://www.enpf.kz/ru/>
2. Корягин А. К. Пенсионные накопления: вопросы и ответы // Финансы Казахстана, 2018.- №4 С.64-66.

3. Касымова А.М. «Пенсионная система Казахстана: проблемы, перспективы, решения» // <http://www.ipr.kz>